

В.о. завідувача кафедри: Стадник Олександр Святославович, доцент кафедри автомобілів та автомобільного господарства, к.т.н.

Керівник освітньої програми: Тхорук Євген Іванович, кандидат технічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри будівельних, дорожніх та меліоративних машин

Схвалено науково-методичною радою з якості Навчально-наукового механічного інституту

Протокол № 2 від 02 жовтня 2024 року

Голова науково-методичної ради з якості ННМІ:

Марчук Микола Михайлович, кандидат технічних наук, професор

Попередній силабус 02-03- 58 S

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Технологія конструкційних матеріалів та матеріалознавство

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ*

Ступінь вищої освіти	<i>Бакалавр</i>
Освітня програма	<i>Створення та експлуатація машин і обладнання</i>
Спеціальність	<i>133 «Галузеве машинобудування»</i>
Рік навчання, семестр	<i>2 рік, 3 семестр</i>
Кількість кредитів	<i>5</i>
Лекції:	<i>30 годин</i>

Практичні заняття:	16 годин
Лабораторні заняття	16 годин
Самостійна робота:	88 годин
Курсова робота:	Ні
Форма навчання	денна/заочна
Форма підсумкового контролю	іспит
Мова викладання	українська

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА*

ПРОФАЙЛ РОЗРОБНИКІВ

Пікула Микола Веніамінович

старший викладач кафедри автомобілів та автомобільного господарства.

Вікіситет <http://surl.li/acnsi>

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3661-4437>

email: m.v.pikula@nuwm.edu.ua

Тел. 097-256-74-82

Як комунікувати

Актуальні оголошення на сторінці дисципліни в системі MOODLE

<https://exam.nuwm.edu.ua/course/view.php?id=240>

Пахаренко Володимир Леопольдович

Доцент кафедри автомобілів та автомобільного господарства, к.т.н..

Вікіситет <https://cutt.ly/jjE7CFy>

ORCID orcid.org/0000-0002-4506-0

email: v.l.pakharenko@nuwm.edu.ua

Як комунікувати Актуальні оголошення на сторінці дисципліни в системі MOODLE
<https://exam.nuwm.edu.ua/course/view.php?id=240>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Мета та завдання

Знання та вміння, набуті при вивченні дисципліни можуть бути використані при розв'язанні проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення нормальної роботи конструкцій, яка неможлива без обґрунтованого вибору матеріалів для заданих умов експлуатації на основі глибокого розуміння взаємозв'язку між хімічним складом, кристалічною будовою, структурними характеристиками на мікро- та макрорівні.

Метою вивчення навчальної дисципліни є отримання майбутніми інженерами необхідних знань стосовно будови та властивостей металевих і неметалевих матеріалів, їх обробки різанням та тиском, ливарного та зварювального виробництв.

Основними завдання навчальної дисципліни є засвоєння студентами знань закономірності формування структури та властивостей сплавів чорних і кольорових металів, технології термічної обробки сталі і сплавів, особливості структури, характерні властивості та галузі використання металів, методів обробки заготовок деталей машин різанням, тиском та їх зварювання.

Посилання на розміщення освітнього компонента на навчальній платформі Moodle, на платформі освітніх програм та їхніх освітніх компонентів

<https://exam.nuwm.edu.ua/course/view.php?id=240>

Передумови вивчення*

(місце освітнього компоненту в структурно-логічній схемі)

При вивченні навчальної дисципліни «Технологія конструкційних матеріалів та матеріалознавство» використовуються знання отримані при освоєнні обов'язкових освітніх компонентів «Хімія» та «Історія інженерної діяльності та машинобудування». Отримані знання в результаті вивчення навчальної дисципліни «Технологія конструкційних матеріалів та матеріалознавство» використовуються для подальшого освоєння освітніх компонентів «Деталі машин» та навчальної практики.

Компетентності

Перелік компетентностей за ОПП

ІК. Здатність особи розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК6 Здатність проведення досліджень на певному рівні.

ЗК10 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК13 Здатність зберігати, примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії, закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, а також в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК1.Здатність застосовувати типові аналітичні методи та комп'ютерні програмні засоби для розв'язування інженерних завдань галузевого машинобудування, ефективні кількісні методи математики, фізики, інженерних наук, а також відповідне комп'ютерне програмне забезпечення для розв'язування інженерних задач галузевого машинобудування..

ФК7. Здатність приймати ефективні рішення щодо вибору конструкційних матеріалів, обладнання, процесів та поєднувати теорію і практику для розв'язування інженерного завдання.

Програмні результати навчання (ПРН)

РН-1. Знання і розуміння засад технологічних, фундаментальних та інженерних наук, що лежать в основі галузевого машинобудування відповідної галузі.

РН-2. Знання та розуміння механіки і машинобудування та перспектив їхнього розвитку.

РН-4. Здійснювати інженерні розрахунки для вирішення складних задач і практичних проблем у галузевому машинобудуванні.

Структура та зміст освітнього компонента

Лекції – 30 год, практичні роботи – 16 год, лабораторні роботи – 16 год. Самостійна робота – 88 год

Розподіл кількості годин,   Опис навчальної дисципліни (освітнього компоненту)
РН

Тема 1. Будова і основні характеристики металів

лекцій – 2 год.

Література [1-8].

РН-1, РН-4

Класифікація конструкційних матеріалів. Атомно-кристалічна будова металів. Типи кристалічних ґраток. Дефекти кристалічної будови. Анізотропія властивостей металів. Механічні властивості металів – міцність, пластичність, в'язкість та твердість.

Тема 2. Формування структури металів і сплавів при кристалізації

лекцій – 2 год.

Література [1-8].

РН-1, РН-2

Термодинамічні основи процесу кристалізації металів. Механізм первинної кристалізації металів. Будова сталюого злитка. Модифікування. Поліморфізм.

Тема 3. Основи теорії сплавів

лекцій – 2 год.

Література [1-8].

РН-1, РН-2

Поняття про металеві сплави. Тверді розчини, хімічні сполуки, механічні суміші. Діаграма стану сплавів, її практичне використання. Термічний метод побудови діаграми стану. Діаграми стану сплавів I - IV типів. Зв'язок між типом сплаву і його властивостями (правило Курнакова). Закон Гіббса.

Тема 4. Залізовуглецеві сплави

лекцій – 2 год.

Література [1-8].

РН-1, РН-2, РН-4

Залізо та його властивості. Алотропічні перетворення заліза. Вуглець і його властивості. Діаграма стану «залізо-цементит». Компоненти, фази і структурні складові. Характеристика точок та ліній на діаграмі. Процеси при структуроутворенні залізовуглецевих сплавів; Класифікація сплавів заліза з вуглецем відповідно до діаграми - технічне залізо, сталі, чавун.

Тема 5. Вуглецеві сталі

лекцій – 2 год.

Література [1-8].

РН-1, РН-2, РН-4

Вплив постійних домішок на властивості вуглецевих сталей. Класифікація сталей за ознаками: структура (хімічний склад), спосіб виробництва, ступінь розкислення, якість, призначення. Конструкційні та інструментальні сталі маркування і класифікація.

Тема 6. Чавуни

лекцій – 2 год.

Література [1-8].

РН-1, РН-2, РН-4

Класифікація чавунів. Вплив хімічного складу і швидкості охолодження на структуру чавунів. Процес графітизації. Білі, сірі, ковкі та високоміцні чавуни - властивості, маркування, використання. Спеціальні чавуни.

Тема 7. Термічна обробка залізовуглецевих сплавів

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
РН-1, РН-2, РН-4

Поняття термічної обробки (ТО). Перетворення в сталі при ТО. Діаграма ізотермічного розпаду аустеніту. Види ТО сталей. Відпалювання і нормалізація сталі. Гартування сталі. Відпускання сталі. Сутність і призначення хіміко-термічної обробки. Цементация, азотування, нітроцементация, ціанування.

Тема 8. Леговані сталі

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
РН-1, РН-2, РН-4

Основи теорії легування сталей. Вплив легуючих елементів на критичні точки, структуру та властивості легуваних сталей. Класифікація і маркування легуваних сталей. Конструкційні леговані сталі. Інструментальні леговані сталі. Сталі з особливими властивостями – корозійностійкі, жаростійкі, жароміцні, магнітні.

Тема 9. Кольорові метали і сплави.

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
РН-1, РН-2, РН-4

Мідь і сплави на її основі. Латуні - хімічний склад, маркування, використання. Бронзи - хімічний склад, структура, маркування, використання. Алюміній і сплави на його основі. Дуралуміни - структура, властивості, маркування, використання. Силуміни - структура, властивості, маркування. Високоміцні і жаростійкі алюмінієві сплави. Магній, титан і їх сплави. Припої. Антифрикційні сплави.

Тема 10. Основи металургійного виробництва

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
РН-1, РН-2, РН-4

Загальні відомості про металургійне виробництво. Матеріали для виробництва металів. Способи одержання металів із руд. Вихідні матеріали для доменного виробництва. Будова і принцип дії доменної печі. Фізико-хімічні процеси виплавлення сталі. Виробництво сталі в кисневих конверторах, мартенівських печах, дугових печах. Виробництво алюмінію. Вихідні матеріали. Фізико-хімічні процеси виробництва алюмінію.

Тема 11. Основи технології ливарного виробництва

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
РН-1, РН-2, РН-4

Значення ливарного виробництва в машинобудуванні. Загальна схема виготовлення виливок. Класифікація методів лиття. Ливарні властивості металів і сплавів. Виготовлення виливок в піщано-глиняних формах. Ливникова система – будова та призначення. Формувальні матеріали. Модельне спорядження. Ручне і машинне формування. Спеціальні методи лиття: в кокіль, в оболонкові форми, під тиском, відцентрове, за витоплюваними моделями.

Тема 12. Фізичні основи формоутворення різанням

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
PH-1, PH-2, PH-4

Роль обробки різанням у машинобудуванні. Фізичні основи процесу. Види обробки різанням. Процеси, що супроводжують різання: теплоутворення, деформація металу, утворення стружки. Матеріали для інструментів: вуглецеві та леговані сталі, тверді сплави, мінералокераміка. Будова різального інструменту на прикладі токарного різця. Елементи режиму різання.

Тема 13. Технологічні процеси обробки металів різанням

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
PH-1, PH-2, PH-4

Класифікація металорізальних верстатів. Технологічні процеси обробки металів: точіння, свердління, фрезерування, стругання, довбання, протягування - призначення, інструменти, пристрої, режими різання. Технологічні процеси шліфування: призначення, фізична сутність, абразивні матеріали та інструменти, схеми шліфування, режими різання.

Тема 14. Основи технології обробки металів тиском

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
PH-1, PH-2, PH-4

Загальна характеристика обробки металів тиском. Види методів обробки тиском. Поняття про холодну і гарячу обробки металів тиском. Температурні інтервали обробки металів тиском. Сутність і схеми прокатування. Волочіння і пресування. Кування і об'ємне штампування. Види кування. Процеси штампування у штампах. Холодне об'ємне штампування. Листове штампування.

Тема 15. Основи зварювального виробництва.

лекцій – 2 год.
Література [1-8].
PH-1, PH-2, PH-4

Зварювання як процес отримання нерознімних з'єднань. Класифікація методів зварювання. Види зварних з'єднань і швів. Електродугове зварювання. Зварювальна дуга. Джерела зварювального струму – зварювальний трансформатор, випрямляч. Електроди. Вибір режимів електродугового зварювання. Зварювання в середовищі захисних газів. Електрошлакове зварювання. Сутність газового зварювання. Газы, які використовують для газового зварювання. Ацетилено-кисневе полум'я. Зварювальний пальник. Ацетиленовий генератор. Присадний метал. Спеціальні види зварювання: лазерне, плазмове, ультразвукове, електронно-променеве, контактне, термітне, холодне, тертям та вибухом.

Структура навчальної дисципліни

Назва тем	Кількість годин					Заочна форма				
	Денна форма					усього	Л	ЛР	ПР	СР
	усього	Л	ЛР	ПР	СР	усього	Л	ЛР	ПР	СР
Змістовий модуль 1. Основи будови металів										
Тема 1. Будова і основні характеристики металів	12	2	2	4	4	10	2	2	-	6
Тема 2. Формування структури металів і сплавів при кристалізації	10	2	2	-	6	10	-	-	-	10

Тема 3. Основи теорії сплавів	10	2	-	2	6	10	-	-	2	8
Разом	32	6	4	6	16	30	2	2	2	24
Змістовий модуль 2. Залізовуглецеві сплави										
Тема 4. Залізовуглецеві сплави	10	2	2	2	4	10	-	2	-	8
Тема 5. Вуглецеві сталі	10	2	-	-	8	10	-	-	-	10
Тема 6. Чавуни	10	2	-	-	8	10	-	-	-	10
Тема 7. Термічна обробка залізовугле-цевих сплавів	12	2	4	2	4	10	-	2	-	8
Тема 8. Леговані сталі	8	2	-	-	6	10	-	-	-	10
Разом	50	10	6	4	30	50	-	4	-	46
Змістовий модуль 3. Сплави кольорових металів і основи ливарного виробництва										
Тема 9. Кольорові метали і сплави	12	2	-	4	6	8	-	-	-	8
Тема 10. Основи металургійного виробництва	12	2	-	-	10	8	-	-	-	8
Тема 11. Основи техно-логії ливарного виробництва	10	2	2	-	6	8	-	-	-	8
Разом	34	6	2	4	22	24	-	-	-	24
Змістовий модуль 4. Обробка металів різанням, тиском. Зварювальне виробництво										
Тема 12. Фізичні основи формоутворення різанням	8	2	-	2	4	10	-	-	-	10
Тема 13. Технологічні процеси обробки металів різанням	10	2	4	-	4	12	-	-	2	10
Тема 14. Основи технології обробки металів тиском	8	2	-	-	6	12	-	-	-	12
Тема 15. Основи зварювального виробництва	8	2	-	-	6	12	-	-	-	12
Разом	34	8	4	2	20	46	-	-	-	42
Всього	150	30	16	16	88	150	2	6	6	136

Тематика лабораторних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Дослідження твердості металів	2	2
2	Дослідження макроструктури металів	2	-
3	Дослідження мікроструктури вуглецевих сталей і чавунів	2	2
4	Дослідження впливу термічної обробки на структуру і властивості вуглецевих сталей	2	2
5	Дослідження впливу хіміко-термічної обробки на структуру і властивості вуглецевих сталей	2	-
6	Дослідження процесів лиття у разові піщано-глиняні форми	2	-
7	Дослідження процесів обробки заготовок на токарно-гвинторізних верстатах	2	-
8	Дослідження процесів обробки заготовок на свердлильних верстатах	2	-
Разом		16	6

Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Методи визначення механічних властивості металів	4	2
2	Аналіз діаграм стану подвійних сплавів	2	-
3	Аналіз діаграми стану «залізо – вуглець»	2	-
4	Розробка технологічного процесу термічної обробки сталі	2	-
5	Розрахунок параметрів заповнення форм розплавом та елементів ливарної системи	2	-
6	Розрахунок режимів різання при точінні	2	2-
7	Розрахунок режимів електродугового зварювання	2	2
Разом		16	6

Перелік тем практичних занять може бути змінений при формуванні індивідуальної траєкторії навчання. Загальний обсяг в годинах залишається незмінним

Тематика самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Будова і основні характеристики металів	4	6
2	Формування структури металів і сплавів при кристалізації	6	10
3	Основи теорії сплавів	6	8
4	Залізовуглецеві сплави	4	8
5	Вуглецеві сталі	8	10
6	Чавуни	8	10
7	Термічна обробка залізовуглецевих сплавів	4	8
8	Леговані сталі	6	10
9	Кольорові метали і сплави	6	8
10	Основи металургійного виробництва	10	8

11	Основи технології ливарного виробництва	6	8
12	Фізичні основи формоутворення різанням	4	10
13	Технологічні процеси обробки металів різанням	4	10
14	Основи технології обробки металів тиском	6	12
15	Основи зварювального виробництва	6	12
	Разом	88	136

Розподіл годин самостійної роботи (денна форма):

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

31 година (0,5 год./1,0 год. лекції, лабораторні роботи та практичні заняття) – опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до лабораторних робіт та практичних занять;

30 годин (6 год/1 кредит ECTS) – підготовка до контрольних заходів;

27 година – підготовка питань, які не розглядаються під час аудиторних занять.

Всього: 88 годин.

Рекомендована література

Основна література:

1. Атаманюк В.В. *Технологія конструкційних матеріалів.* – К: Кондор, 2006. – 528 с.
2. Кузін О.А. *Металознавство та термічна обробка металів / О.А. Кузін, Р.А. Яцюк.* – Львів: Афіша, 2002. – 304 с.
3. Пахолюк А.П. *Основи матеріалознавства і конструкційні матеріали: посібник / А.П. Пахолюк, О.А. Пахолюк.* – Львів: Світ, 2005. – 172 с.
4. Попович В.В. *Технологія конструкційних матеріалів і матеріалознавство: підручник / В.В. Попович.* – Львів: Світ, 2006. – 624 с.
5. Хільчевський В.В. *Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів: Навч. посібник / В.В. Хільчевський, С.Є. Кондратюк, В.О. Степаненко, К.Г. Лопатько.* – К.: Либідь, 2002. – 328 с.
6. *Технологія конструкційних матеріалів: Підручник / М.А. Сологуб, І.О. Рожнецький, О.І. Некоз та ін.; За ред. М. А. Сологуба.* – К.: Вища шк., 2002. – 374 с.

Додаткова література:

7. Пахаренко В. Л. *Матеріалознавство та технологія конструкційних матеріалів (металургія, ливарне виробництво): Навч. посібник / В.Л. Пахаренко, М.М. Марчук.* - Рівне: НУВГП, 2009. - 179 с.
8. *Технологія конструкційних матеріалів та матеріалознавство (обробка металів різанням) / В.Л. Пахаренко, М.М. Марчук, О.В. Пахаренко.* - Рівне: НУВГП, 2018. - 252с.:іл

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>.
2. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/2243>.
3. Електронний ресурс розміщення в цифровому репозиторії / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ep3.nuwm.edu.ua/>

Поєднання навчання та досліджень

Здобувач освіти, за бажанням, може поєднати навчання і виконання науково-прикладних досліджень з навчальної дисципліни або професійним спрямування випускової кафедри.

Результати досліджень оприлюднюються на конференціях, симпозіумах, круглих столах, конкурсах наукових робіт, як правило, у вигляді публікацій, наприклад у «[Студентському віснику НУВГП](#)».

Передбачено додаткові бали за виконання завдань і участь у заходах.

Політика викладання та навчання

Передбачено залучення фахівців ПП “Виробничо-конструкторське об’єднання МААНС”.

Перелік соціальних, «м'яких» навичок (soft skills)

Аналітичні та комунікативні навички, вміння розв'язувати складні проблеми, вміння працювати в команді, здатність до навчання і оволодіння знаннями, саморозвиток, гнучкість і адаптивність та інші.

Дедлайни та перескладання

У випадку пропуску практичного заняття без поважної причини здобувачу освіти необхідно самостійно її виконати і захистити.

Не передбачено перескладання поточних модульних контролів. Повідомлення щодо здачі (доздачі) модульних контролів оприлюднюється на головній сторінці навчальної платформи НУВГП, а також навчальної дисципліни.

Мінімальною успішною умовою складання заліку – отримання поточних 60 балів.

Ліквідація академічної заборгованості в НУВГП визначається Порядком ліквідації академічних заборгованостей.

Неформальна та інформальна освіта

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання (перезарахування) результатів навчання набутих у неформальній та інформальній освіті.

Організація неформальної освіти в НУВГП покладено на Центр неформальної освіти.

Здобувачі вищої освіти можуть самостійно опановувати (поглиблювати) знання в розрізі навчальної дисципліни (окремих її тем) і наступним їх зарахуванням, використовуючи загально визнані освітні платформи (наприклад Prometheus, Coursera, edEx, edEra, FutureLearn).

Правила академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності студентами реалізовується шляхом особистого самостійного виконання практичних завдань, модульних і підсумкових контролів, виконання самостійної роботи, дотриманням авторського права, достовірності виконаних досліджень.

Пропагування принципів академічної доброчесності в НУВГП передбачається відповідними документами, зокрема Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату в НУВГП, Кодексом честі студента.

Вимоги до відвідування

Відвідування занять здобувачами вищої освіти (практичних) є обов'язковими. Можливе поєднання змішаного онлайн формату.

Консультавання з навчальної дисципліни відбувається згідно графіку консультацій як в класичній формі, так і в онлайн форматі (наприклад через Google Meet).

Весь матеріал навчальної дисципліни (презентації, методичні вказівки, конспект лекцій та ін.) розміщено на сторінці курсу для їх ознайомлення і доступні у будь-який час.

Автор
Старший викладач

Микола ПІКУЛА

Затверджено

Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи

Валерій СОРОКА

документ підписаний КЕП
Номер документа СИЛ №652
Підписувач Сорока Валерій Степанович
Підписувач (дані КЕП):
Сертифікат 3FAA9288358EC003040000009B6C3700C8C2C100